

My name: Trine Baumbach – Assistant Professor in Criminal Law, Faculty of Law, University of Copenhagen.

First and foremost, I would like to give thanks to the "8 of March initiative" and to Hanne Helth for arranging and organising this great and very important conference. You have done a fantastic job. Thank you very much!

The rest of my presentation to day will be in Danish, but to help everybody to get the most out of it, I have made my slides in English.

Slide 2

Mit oplæg star på programmet under overskriften:

"Prostitution som fænomen".

Jeg er imidlertid jurist – så min tilgang til fænomenet er udelukkende retligt – og for at være helt præcis

Strafferetlig og menneskeretlig.

Menneskerettighederne bygger på **princippet om den menneskelige værdighed**.

Efter Menneskerettighedskonventionen og Menneskerettighedsdomstolens praksis har *alle mennesker* krav på respekt for deres menneskerettigheder. Respekten relaterer sig således ikke kun til de negative forpligtelser (statens pligt til ikke at gøre indgreb i en borgers rettigheder), men også til statens positive forpligtelser – staten pligt til at tage affære og beskytte borgerne mod krænkelse begået af andre borgere – og nogle gange for at beskytte borgerne mod dem selv.

Det forhold, at menneskerettighederne **bygger** på princippet om den menneskelige værdighed, betyder, at alle Menneskerettighedskonventionens bestemmelser skal fortolkes og anvendes **i lyset af princippet** – også på strafferettens område!

Det har som konsekvens, at en borger – uanset om vedkommende umiddelbar synes at have en menneskeret til at gøre noget eller til

ikke at blive udsat for et indgreb – **ikke** kan få medhold i en klage ved Menneskerettighedsdomstolen, hvis resultatet af sagen ikke er i overensstemmelse med princippet om den menneskelige værdighed.

To efterhånden gamle – men meget kendte – engelske hustruvoldtægtssager kan illustrere det anførte:

C.R. og S.W. v. UK (domme af 22/11-1995):

Klagerne i begge sager var mænd, der var blevet dømt for at have voldtaget deres hustruer. I den ene sag havde hustruen tidligere samme aften meddelt klageren, at hun ville skilles, men hun var ikke flyttet fra det fælles hjem eller havde taget juridiske skridt til at få ægteskabet bragt til ophør. I den anden sag havde hustruen ligeledes meddelt klageren, at hun ville skilles, og hun var sammen med et fællesbarn flyttet fra hjemmet og hen til sine forældre.

På gerningstidspunktet var retstilstanden i engelsk ret den, at en mand ikke kunne voldtage sin hustru, idet hun så at sige havde accepteret samleje ved at indgå ægteskab med ham – en retspraksis, der rækker tilbage til 1736. Der var dog i nyere tid udviklet visse undtagelser til denne regel, bl.a. hvis parterne var separeret på gerningstidspunktet, men ingen af disse undtagelser forelå i nogle af sagerne.

Selve kernen i retstilstanden havde før gerningstidspunktet i en årrække været til debat, uden at retstilstanden dog var blevet ændret, og det fremgik således direkte af den engelske voldtægtsbestemmelse, at kun "ulovlig" voldtægt var forbudt.

Efter gerningstidspunkterne, men inden domfældelsen af S.W., havde den engelske Court of Appeal i sagen mod C.R. fastslået, at ægtemandens immunitet ikke længere var gældende ret. Afgørelsen blev opretholdt af House of Lords, idet retten bemærkede, at "the common law was capable of evolving in the light of changing social, economic and cultural developments". Også S.W. blev af de nationale domstole fundet skyldig.

Begge klagerne gjorde over for Menneskerettighedsdomstolen bl.a. gældende, at en sådan ændring af retstilstanden efter gerningstidspunkterne, men inden dom, ikke kunne være sket ved lov – uden at være i strid med forbuddet mod straffelovgivning med tilbagevirkende kraft i artikel 7 i konventionen – følgelig kunne ændringen heller ikke ske ved fortolkning.¹

Domstolen afviste klagernes anbringender og udtalte, at der havde fundet en tydelig udvikling sted, som var foreneligt med forbrydelsens væsen. Denne udvikling var på gerningstidspunkterne nået et stadie, hvor en judiciel anerkendelse af fraværet af immunitet var rimelig forudsigelig. Videre udtalte Domstolen:

Slide 3

¹ Jf. S.W. v. the United Kingdom (app.no. 20166/92), dom af 22. november 1995, pr. 37 og C.R. v. the United Kingdom (app.no. 20190/92), dom af 22. november 1995, pr. 35.

”The essentially debasing character of rape is so manifest that the result of the decisions of the Court of Appeal and the House of Lords – that the applicant could be convicted of attempted rape, irrespective of his relationship with the victim – cannot be said to be at variance with the object and purpose of Article 7 of the Convention, namely to ensure that no one should be subjected to arbitrary prosecution, conviction or punishment... What is more, the abandonment of the unacceptable idea of a husband being immune against prosecution for rape of his wife was in conformity not only with a civilised concept of marriage but also, and above all, with the fundamental objectives of the Convention, the very essence of which is **respect for human dignity** and human freedom.”²

Denne tilgang til Menneskerettighederne gælder naturligvis ikke kun på voldtægtsområdet, men også på **prostitutionsområdet**.

Jeg ser prostitutionsfeltet ud fra 2 retlige perspektiver, nemlig

Slide 4

- 1) Offer-synsvinkel (de prostitueredes synsvinkel)
- 2) Ligestillingssynsvinkel

² Jf. S.W. v. the United Kingdom (app.no. 20166/92), dom af 22. november 1995, pr. 44 og C.R. v. the United Kingdom (app.no. 20190/92), dom af 22. november 1995, pr. 42. Dommene er enstemmige.

Inden jeg går i gang med det, vil jeg dog lige rekapitulere gældende ret:

2) *Ikke* forbudt at være prostitutionskøber – (hvis P over 18 år, jf. § 223 a)

3) *Ikke* forbudt at være kunde, selvom kunden **ved**, at kvinden er offer for kvindehandel eller på anden måde tvunget

4) Forbudt at være menneskehandler (§ 262 a) – typisk mhp. prostitution

5) Forbudt at medvirke til menneskehandel, f.eks. ved at forudbestille en handlet kvinde (§ 262 a, jf. § 23)

6) Voldtægt – naturligvis – forbudt (§ 216)

7) Rufferi (holde bordel) er forbudt (§ 228)

8) Alfonseri (leve af indtægterne) er forbudt (§ 229)

1) Det er også **forbudt at være prostitueret** – men det er ikke *kriminaliseret*. Prostitution er altså **ikke noget lovligt erhverv** i Danmark (lov 141/1999).

Årsag: Danmark anser prostitution som et socialt problem, der skal bekæmpes.

Den prostituerede er set fra en strafferetlig synsvinkel offer, der begås overgreb imod.

Når man ser på hele prostitutionsfeltet i lyset af artikel 8 om privatliv i Menneskerettighedskonventionen, så kan man ikke undgå at nå til samme konklusion.

Slide 5

Dette skyldes for det første, at det er tvivlsomt, om køb af prostitutionsydelser overhovedet er omfattet af privatlivsbeskyttelsen i artikel 8.

Men hvis man antager, at køb af prostitutionsydelser falder ind under artikel 8's anvendelsesområde, er det imidlertid givet, at staten har ret til at regulere og eventuelt helt forbyde sådanne køb.

Prostitution vedrører "andres rettigheder" og "moralen" – to beskyttelsesværdige hensyn – hvor staten har en bred skønsmargin – altså i vidt omfang er berettiget til selv at bestemme (jf. S.B. and D.B. (app.no. 63403/00), afgørelse af 15/6-06).

Hvis man anskuer privatlivsbeskyttelsen ud fra **ofrets synsvinkel**, er der ingen tvivl om, at feltet falder ind under statens positive forpligtelser efter artikel 8 til at beskytte borgerne mod vold og overgreb fra andre borgeres side.

Denne tilgang til prostitutionsområdet er i overensstemmelse med det menneskeretlige princip om den menneskelige værdighed.

I denne sammenhæng er det vigtigt at drage frem, at statens ret og pligt til at regulere i disse tilfælde **ikke** er afhængig af, om ofret har SAMTYKKET, idet

→ ofret ikke kan give afkald på respekt for sin menneskelige værdighed, da den menneskelige værdighed er, hvad man betegner som en udelelig og umistelig rettighed.

I en anden sag fra Menneskerettighedsdomstolen – Laskey m.fl. v. UK (dom af 19/2-1997) slog domstolen således fast, at staten har lov til at kriminalisere og straffe vold og andre overgreb – også selvom volden er foregået med samtykke og efter ønske fra ofrene.

Denne ret for staten gælder i alle forhold, hvor ofrene er i risikoen for at blive skadet eller udnyttet i strid med princippet om den menneskelige værdighed.

Uanset hvilken politisk holdning man har til prostitution, så må man konstatere, at langt de fleste prostituerede lever en kummerlig tilværelse med vold, undertrykkelse og økonomisk udnyttelse.

Mange af dem – hvis ikke stort set dem alle – bliver **decideret skadet** af at være i prostitution – både fysisk og psykisk.

Hertil kommer, at rigtig mange bordeller betaler "**beskyttelsespenge**" (protection money) til kriminelle organisationer.

En begrænsning af prostitutionsmarkedet vil altså også have positiv effekt for anden organiseret kriminalitet – et legitimt hensyn efter artikel 8

Oveni dette skal lægges, at menneskehandel – eller måske mere præcist – **kvindehandelsfeltet** er stort og stadig stigende.

På menneskehandelsområdet er Danmark også internationalt forpligtet. Vi har, foruden FN's Palermo-protokol, både Europarådskonventionen og EU-instrumenter, der forpligter os.

Slide 6

Hertil kommer **kvindekonventionens** – artikel 6 – der, ligesom de andre internationale instrumenter, direkte sammenkobler menneskehandel og prostitution og pålægger de kontraherende stater at gøre alt, hvad der står i statens magt for at bekæmpe de krænkelse, som de to fænomener afstedkommer.

I den sammenhæng er det værd at fremdrage:

Rantsev v. Cyprus and Russia, hvor Domstolen udtalte, at selve *menneskehandelsbegrebet*, som dette begreb er fastlagt i bl.a. Palermo-protokollens artikel 3 (a), er omfattet af EMRK's artikel 4's anvendelsesområde – forbud mod slaveri og tvangsarbejde. Denne ”nyfortolkning” af artikel 4 finder Domstolen velbegrundet under henvisning til, at fænomenet menneskehandel truer **den menneskelige værdighed** og ofrenes fundamentale friheder, og da menneskehandel ikke er foreneligt med et demokratisk samfund og de værdier, der er bærende efter konventionen.

Som følge heraf har staterne pligt til at kriminalisere al adfærd omfattet af Palermo-protokollens artikel 3 (a) og naturligvis at

anvende sådanne straffebestemmelser i praksis – og dermed også til at efterforske og retsforfølge gerningspersoner. Endvidere er staten forpligtet til at regulere de brancher, der ofte bliver brugt som skjul for en menneskehandelsvirksomhed, ligesom staten har pligt til i sine immigrationsregler at adressere relevante problemstillinger, der er relateret til fremme, facilitering eller tolerance af menneskehandel. Herudover har staten en positiv forpligtelse til at anlægge en ”comprehensive approach” i bekæmpelsen af fænomenet menneskehandel og bl.a. foretage foranstaltninger, der er egnet til at forhindre, at mennesker bliver handlet samt vedtage foranstaltninger, der beskytter ofrene.³

Og hvad er mere oplagt end at prøve at begrænse efterspørgslen på prostitutionsydelser ved at kriminalisere køb af sådanne ydelser??

Da mange prostituerede er menneskehandlet eller på anden måde er udsat for tvang eller udnyttelse er det på denne baggrund på tide – også i overensstemmelse med anbefalingen i EU's nye direktiv om menneskehandel (artikel 18, stk. 4) – at kriminalisere køb af seksuelle ydelser.

Slide 7 (artikel 18, stk. 4)

Citat: ”Member states shall consider taking measures to establish as a criminal offence the use of services ...”

Opfordringen i det nye EU-direktiv vedrører kun køb af seksuelle ydelser leveret af handlede mennesker – men det skyldes jo helt naturligt, at direktivet kun handler om menneskehandel.

³ Jf. Rantsev v. Cyprus and Russia (app.no. 25965/04), dom af 7. januar 2010, pr. 284-289 og 290-293.

Og her skal man være opmærksom på, at direktivets definition af menneskehandel er langt bredere – og altså omfatter flere handlinger – end den definition, vi i Danmark har i straffeloven.

Slide 8

Definitionen omfatter efter direktivets artikel 2 nemlig også bl.a. ”udnyttelse af en sårbar position”.

Der har for nylig været foretaget undersøgelser i Danmark, der tyder på, at et flertal i befolkningen ikke ønsker, at køb af seksuelle ydelser skal kriminaliseres.

Begrundelsen for denne holdning – tror jeg – skal søges i hvad man kan kalde "ur-forestillinger" hos mange mennesker om "glædespiger" og "pretty woman-myter" – forestillinger der ikke har bund i den virkelige verdens overgreb, vold og udnyttelse af kvinder i prostitution.

Men uanset hvilken privat-politisk holdning nogle danskere har til prostitution, så har Danmark en positiv forpligtelse efter artikel 8 i Menneskerettighedskonventionen til at gribe ind over for – og e.o. kriminalisere – handlinger, der krænker de prostitueredes fysiske og psykiske integritet.

Menneskerettighedsdomstolen har gennem sin mangeårige praksis fastslået, at staterne har en kriminaliseringsforpligtelse, hvis krænkelsen

Slide 9

angår fundamentale værdier og essentielle aspekter af privatlivet – og det gør borgernes fysiske og psykiske integritet.

I sådanne tilfælde skal lovgivningen være afskrækkende, og det er den kun, hvis forholdet er kriminaliseret – hvis forholdet anses som en FORBRYDELSE.

Menneskerettighedsdomstolen har ikke været forelagt en sag om statens positive forpligtelser specifikt på prostitutionsområdet – da det ville kræve, at en (tidligere) prostituerede indklagede en stat for at have svigtet sine positive forpligtelser til at beskytte hende.

En sådan sag er ikke sandsynlig, da det for det første kræver, at klager overhovedet er opmærksom på, at vedkommende har været udsat for en krænkelse, der har en menneskeretlig dimension. For det andet kræver det overskud at indbringe en sag for Menneskerettighedsdomstolen – et overskud som kun de færreste har.

Og sidst, men ikke mindst, så vil en sådan sag medføre, at den tidligere prostitueredes fortid bliver offentliggjort – en offentliggørelse som mange tidligere prostituerede formentlig helst vil være foruden.

Men den dag Menneskerettighedsdomstolen får forelagt en sådan sag, er der ingen tvivl om, at den vil fastslå, at staten har en positiv forpligtelse til at gribe ind og beskytte den prostituerede – også med strafferetlige midler.

Som jeg sagde indledningsvist, mener jeg, at der skal anlægges 2 retlige perspektiver på prostitutionsfeltet:

- 1) Offersynsvinklen – som jeg lige har været inde på, og
- 2) en ligestillingssynsvinkel.

Når man anlægger en ligestillingssynsvinkel må man – så at sige – **hæve sig op over** de konkrete prostituerede – også dem, der siger, at de frivilligt er i prostitution – og så se på fænomenet ud fra en samfundsmæssig ligestillingssynsvinkel.

Ud fra dette perspektiv kan man uden videre fastslå, at prostitution dybest set er en konsekvens af et ulige magtforhold mellem kønnene – hvor kvinder er tingsliggjort og uden videre kan købes for penge på almindelige markedsvilkår.

Prostitution må anses som et privilegium, magthaverne yder sig selv, fordi de har magten og pengene til at købe de forbrugsgoder og forlystelser, de har lyst til.

I forbindelse med en undersøgelse af unge mænds køb af prostitutionsydelser udtalte en ung mand til en avis følgende om sit første prostitutionskøb:

"Det var ligesom at købe en pizza"

Man kunne gå ind på en hjemmeside og se billeder af "varerne" og så kunne man se, hvad de forskellige ydelser kostede.

Man fik, hvad man betalte for – og hvis man ikke brød sig om den ydelse, man havde købt, så kunne man bare droppe den og købe en anden ydelse

--- ligesom når man køber en pizza – vælger man en calzone, men bagefter finder ud af, at man hellere vil have en mafiosa, ja så smider man bare calzonen ud og køber en mafiosa.

Afspejler denne fortælling et ligestillingssyn og et kvindesyn, som vi kan leve med i dag???

Næppe!

Slide 10

Så helt uafhængig af de konkrete prostituerede må man bare sige:

Prostitution er et fænomen som et moderne demokratisk samfund ikke kan acceptere, og som derfor må bringes til ophør.

Dette kan bl.a. ske ved at kriminalisere køb af prostitutionsydelser – for selvom en kriminalisering ikke kan stå alene – ikke er en mirakelkur – så vil den utvivlsomt reducere efterspørgslen på prostitutionsydelser og samtidig vil den medvirke til, at lovgivningen afspejler de aktuelle samfundsværdier – nemlig ligestillingen mellem kønnene og respekten for den menneskelige værdighed.